

М. С. ЯВОРСЬКИЙ, канд. техн. наук
(Львівська філія МАУП, Львівський ЦНТЕІ)
О. С. ГРИНЬКЕВИЧ, канд. екон. наук
Л. І. ТИМКІВ, студентка
Н. Г. МАЦЬОНГ, студентка
(Львівська філія МАУП)

ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО У ЗАХІДНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Наукові праці МАУП, 2002, вип. 3, с. 40–43

У сучасних умовах одним із критеріїв інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання та окремих територіальних структур є показники інноваційної діяльності. На мікрорівні — це витрати підприємства на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, витрати на інформатизацію, у тому числі на програмне забезпечення, обчислювальну техніку, оплату послуг сторонніх підприємств у сфері інформатизації. На макрорівні інноваційність економіки регіону прийнято вимірювати показниками валового продукту, товарообороту, експорту та імпорту на одного жителя, наукового, освітнього та підприємницького потенціалу (табл. 1).

Результати проведеного нами порівняльного статистичного аналізу регіонів України за рівнем інноваційності економіки дали підстави розподілити їх за регіонами, здатними до створення інновацій або до адаптації інновацій (табл. 2).

Більшість областей Західного регіону України належить до таких, що здатні створювати інновації, оскільки в них є для цього необхідні умови. Водночас у Закарпатті, Рівненській і Волинській областях є гостра проблема непропорційності розвитку наукового, виробничого та природоресурсного потенціалів.

До створення інновацій особливо здатні Дніпропетровська, Донецька, Харківська області та м. Київ. Вони володіють найбільшим потенціалом за рахунок розвинутого промислового виробниц-

тва, комерційної та інвестиційної інфраструктури, сприятливого інвестиційного клімату, високого рівня урбанізації населення і забезпечення кваліфікованими кадрами.

Водночас у таких областях, як Волинська, Львівська, Полтавська і Чернівецька, зберігся значний науковий потенціал у галузях регіональної спеціалізації. За умов його розвитку і практичної реалізації саме він допоможе цим областям посісти вищі місця за рівнем інноваційності економіки.

За рівнем інноваційності економіки України Львівська область посідає п'яте місце, а у Західному регіоні є лідером за показниками інноваційного потенціалу. Елементи інноваційної інфраструктури ринкової орієнтації почали формуватися на Львівщині в середині 80-х років ХХ ст. у формі госпрозрахункових центрів науково-технічної творчості молоді, науково-технічних кооперативів, науково-дослідних малих підприємств.

Новий імпульс цей рух отримав на початку 90-х років у зв'язку з процесами трансформації економіки України. У цей період були створені Регіональна асоціація захисту прав винахідників "Атлант" і Західноукраїнська інноваційна біржа науково-технічної продукції. Почала свою діяльність щорічна виставка-ярмарок "Галицькі контракти". З метою відпрацювання механізму підтримки підприємницького руху заснована Асоціація малих та середніх підприємств "Львівська гільдія".

Показники, що характеризують інноваційну діяльність в Україні

Регіон, область	Кількість студентів на 10 тис. населення	Кількість аспірантів на 100 тис. населення	Кількість канд. наук на 100 тис. населення	Кількість докт. наук на 100 тис. населення	Кількість винаходів, авторів інновацій, на 100 МП	Кількість МП на 100 км	Частка промислових підприємств, що впроваджують інновації, від загальної кількості, %	Рівень зайнятості, %	Обсяги фінансування на 1 організацію, що займає займ. наук. дослідж. і розроб. (тис. грн.)	Середнє місце
Україна	259	45	120	21	23	33	11,8	88	1031,9	
Автономна Республіка Крим	187	21	71	13	11	34	4,9	86,2	376	13
Вінницька	139	14	57	8	16	18	15,8	91,7	576,8	7
Волинська	163	30	45	3	10	14	22,5	90,1	205,6	12
Дніпропетровська	264	40	121	20	65	43	7,7	89,1	1484,3	2
Донецька	221	26	86	12	52	67	14	89,3	934,1	2
Житомирська	119	9	31	3	15	16	14,5	88,8	161,3	20
Закарпатська	104	19	42	8	3	45	6,3	87,6	131,6	20
Запорізька	241	25	83	10	51	27	10,6	87,3	2606,3	3
Івано-Франківська	135	20	54	9	16	34	9,8	88,4	415	11
Київська	89	20	42	5	5	22	17,7	87,5	590,6	16
Кіровоградська	150	15	39	3	21	17	6,1	89,1	268,4	16
Луганська	176	14	58	6	30	34	9,1	88,3	535,8	9
Львівська	289	66	156	24	10	61	7,3	86,6	529,5	5
Миколаївська	150	10	50	4	11	26	12,4	86,9	1782,4	15
Одеська	331	73	158	27	14	23	1,8	87,5	543,7	4
Полтавська	208	17	69	7	19	21	19,4	87,6	385,7	6
Рівненська	176	16	55	4	8	16	12,9	87,7	213,2	18
Сумська	179	18	61	7	44	12	13,6	84	675,7	10
Тернопільська	340	38	81	12	19	19	11	86,3	187,5	7
Харківська	556	101	304	49	26	42	14,9	87,4	1355,3	1
Херсонська	189	24	53	7	4	19	17,9	86,6	209	16
Хмельницька	175	13	49	4	11	20	13,8	87,5	220	14
Черкаська	147	14	40	4	17	22	11,8	88	481,8	17
Чернівецька	179	14	90	12	8	34	26,1	80,7	276,5	8
Чернігівська	131	12	39	4	13	11	19,5	88,4	385	19
м. Київ	903	281	584	145	10	3599	8,6	89,6	1460	1
м. Севастополь	262	37	154	25	14	190	7,6		890	

Таблиця 2

**Розподіл областей України
за інноваційним потенціалом**

Регіон, область, здатні до створення інновацій	Регіон, область, здатні до адаптації інновацій
м. Київ; Харківська	Волинська
Дніпропетровська; Донецька	Автономна Республіка Крим
Запорізька	Хмельницька
Одеська	Миколаївська
Львівська	Київська
Полтавська	Кіровоградська
Тернопільська , Вінницька	Херсонська
Чернівецька	Черкаська
Луганська	Рівненська
Сумська	Чернігівська
Івано-Франківська	Житомирська
	Закарпатська

У 1992 р. Фізико-механічним інститутом НАН України і науково-виробничою фірмою “Енергія-Контакт” був створений один із перших у Західному регіоні технопарк з проблем діагностики та підвищення надійності конструкцій, програма робіт якого була погоджена на рівні обласних держадміністрацій. У цей же період почалися роботи зі створення у Львівській області агротехнопарку “Броди”, результатом чого став Указ Президента України “Про проведення економіко-технологічного експерименту у Бродівському районі Львівської області”.

У наш час триває процес створення інноваційної інфраструктури у вищих закладах освіти та інформаційних центрах регіону. На базі Національного університету “Львівська політехніка” створені технопарк та інкубатор малого бізнесу; інфраструктура з інформаційно-аналітичної підтримки підприємництва функціонує у Львівському і Рівненському центрах науково-технічної та економічної інформації.

Для практичної апробації проекту “Розробка наукової концепції формування технопарків і технополісів в Україні та її реалізація у Західному регіоні” була створена західноукраїнська регіональна асоціація інноваційних фірм “Львів-технополіс”, засновниками якої стали 15 інноваційних підприємств різних форм власності. Одним із результатів роботи над цим проектом стали конкретні пропозиції щодо створення інформаційно-аналітичного бізнес-інноваційного центру у м. Львові на базі майнового комплексу Львівського ЦНТЕІ з наступним підключенням його до глобальної комп’ютерної мережі Internet. Ця розробка експонувалася на міжнародній вис-

тавці СеВІТ-96 у м. Ганновері, де знайшла схвалення і підтримку експертів.

Розробляються інноваційні проекти і створюється відповідна інфраструктура в інших областях Західного регіону. Протягом 1998–1999 рр. у Західній Україні створено три спеціальні економічні зони (СЕЗ): “Яворів”, “Закарпаття”, курортнополіс “Трускавець”. Створенню цих зон насамперед сприяли такі економічні передумови, як прикордонне розміщення, наявність рекреаційних ресурсів (курортнополіс “Трускавець”), розвинута інфраструктура. Спеціальні економічні зони “Яворів” і “Закарпаття” належать до змішаного виробничо-зовнішньоторговельного типу, що передбачає створення відповідних умов для ефективного використання географічного положення України як транзитної держави, а також розвиток на територіях цих СЕЗ нових виробничих підприємств.

Науково-технічними проблемами розвитку СЕЗ є активізація створення, залучення та впровадження нових технологій, науково-технічного обміну, тобто прискорення інноваційних процесів. Прискорити інноваційні процеси можна шляхом створення на діючому підприємстві підрозділу, що займатиметься розробленням інноваційних проектів для цього підприємства, проте інвесторам вигідніше використовувати звичні технології (зважаючи на імпортозаміщуючу орієнтацію підприємств СЕЗ). Іншим варіантом є створення в межах СЕЗ дрібних інноваційних підприємств, що дозволило б суб’єктам СЕЗ зекономити кошти на діяльності власних інноваційних підрозділів і одночасно отримати доступ до передових технологій. Перешкодою для цього в СЕЗ “Яворів” стало те, що суб’єктами зони можуть бути лише підприємства, які, реєструючи проект, декларують об’єм інвестицій не менше 500 тис. дол. Таким чином, пільги не поширюються на дрібні організаційні форми інноваційних підприємств. Монополію (звичайно, неофіційну) на здійснення інноваційної діяльності автоматично отримує створений в межах СЕЗ технопарк.

Якщо на регіональному рівні формування організаційних структур інноваційної діяльності останніми роками відбувалося досить активно, то інноваційна активність більшості промислових підприємств на Львівщині залишилася низькою. Застаріле устаткування, дефіцит обігових коштів, відсутність підтримки процесу інноваційної діяльності державою стримують впровадження інновацій. Так, за даними Львівського ОУС, у 1999 р. частка підприємств, які впроваджували

науково-технічні заходи, становила 8,4 % загальної їх кількості. Науково-технічною творчістю займались 94 підприємства та організації області, або 5,6 % кількості обстежених. Кількість винахідників, авторів промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій становила 1,4 тис., що на 17,4 % менше, ніж у 1998 р. У 1999 р. підприємства та організації області отримали 81 патент на винаходи, промислові й корисні моделі. З них 74 (у 1998 р. — 292) — у Держпатенті України і 7 (у 1998 р. — 11) — у патентних відомствах зарубіжних країн, переважно у Росії.

Незважаючи на таку низьку результативність інноваційної діяльності всіх обстежених підприємств Львівщини, слід зауважити, що інноваційне підприємництво у формі малого бізнесу є достатньо ефективним. Яскравим свідченням цього є той факт, що за співвідношенням при-

бутків і збитків малі підприємства Львівщини у науці і науковому обслуговуванні посідають перші місця поряд з будівництвом та інформаційним обслуговуванням. Прибутки наукових МП, за даними податкової та статистичної звітності, більше ніж у два рази перевищили розмір збитків (друге місце). Для порівняння зазначимо: підприємства будівництва за цим показником посідають перше місце, а галузь інформаційно-обчислювального обслуговування — третє.

Викладені результати дослідження дають змогу дійти висновку, що наступним кроком у стратегічному розвитку інноваційних процесів на всіх рівнях економіки має стати пошук найоптимальніших форм взаємовигідної співпраці регіональних організаційних структур управління інноваційною діяльністю і підприємств, що здатні до створення і адаптації інновацій.